

# Αναταραχή στον Παράδεισο - Ο Σλάβοϊ Ζίζεκ για τις διαδηλώσεις στην Τουρκία και στην Ελλάδα.

Slavoj Zizek Μετάφραση Πέτρος Κονδύλης

Στα πρώιμα κείμενά του ο Μαρξ περιγράφει την κατάσταση στην Γερμανία ως τέτοια που η μόνη απάντηση σε συγκεκριμένα προβλήματα είναι η καθολική απάντηση: η παγκόσμια επανάσταση. Αυτή είναι μια σύντομη και σαφής έκφραση της διαφοράς μεταξύ μιας ρεφορμιστικής και μιας επαναστατικής περιόδου: κατά την διάρκεια μιας ρεφορμιστικής περιόδου, η παγκόσμια επανάσταση παραμένει ένα όνειρο το οποίο, αν πετυχαίνει κάτι, αυτό είναι ότι απλά βοηθά στο να αλλάξουν τα πράγματα τοπικά. Κατά τη διάρκεια μιας επαναστατικής περιόδου γίνεται φανερό ότι τίποτα δεν θα βελτιωθεί δίχως μια ριζοσπαστική, παγκόσμια αλλαγή. Με αυτή την καθαρά τυπική έννοια, το 1990 ήταν ένα επαναστατικό έτος. Ήταν ξεκάθαρο ότι αποσπασματικές μεταρρυθμίσεις στα κομμουνιστικά κράτη δεν θα πετύχαιναν τίποτα και ότι χρειαζόταν μια συνολική ρήξη για να επιλυθούν ακόμα και προβλήματα της καθημερινότητας όπως το να εξασφαλιστεί ότι θα υπάρχει τροφή για όλο τον κόσμο.

Πού βρισκόμαστε σήμερα αναφορικά με αυτή την διαφορά; Είναι τα προβλήματα και οι διαδηλώσεις των τελευταίων ετών σημάδια μιας επερχόμενης παγκόσμιας κρίσης, ή είναι απλώς μικρά εμπόδια τα οποία μπορούν να ξεπεραστούν με τοπικές παρεμβάσεις; Το πιο αξιοπρόσεκτο σε αυτές τις εκρήξεις είναι ότι συμβαίνουν όχι μόνο, ούτε κυρίως, στα αδύνατα σημεία του συστήματος, αλλά σε μέρη τα οποία έως τώρα θεωρούνταν επιτυχημένα παραδείγματα. Ξέρουμε γιατί ο κόσμος στην Ελλάδα και στην Ισπανία διαμαρτύρεται. Γιατί όμως υπάρχουν προβλήματα σε ευημερούσες ή ταχέως αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Τουρκία, η Σουηδία και η Βραζιλία; Εκ των υστέρων, θα μπορούσαμε να δούμε την επανάσταση του Χομεινί το 1979 ως την αυθεντική "αναταραχή στον παράδεισο", δεδομένου ότι συνέβη σε μια χώρα η οποία κατευθυνόταν με ταχύτατους ρυθμούς προς τον φιλοδυτικό εκμοντερνισμό και που ήταν η πιο ένθερμη σύμμαχος της δύσης στην περιοχή. Ίσως να υπάρχει κάποιο λάθος στην ιδέα μας για τον παράδεισο.

Πριν το σημερινό κύμα διαδηλώσεων η Τουρκία ήταν "καυτή": το επιτυχημένο παράδειγμα μιας χώρας ικανής να συνδυάσει μια ακμάζουσα ελεύθερη οικονομία με ένα μετριοπαθή ισλαμισμό, μια χώρα που ταιριάζει στην Ευρώπη και σε ευπρόσδεκτη αντίθεση με την πιο "Ευρωπαϊκή" Ελλάδα, παγιδευμένη σε κινούμενη άμμο ιδεολογικά και με τάσεις για οικονομική αυτοκαταστροφή. Είναι αλήθεια ότι υπήρχαν δυσοίωνα σημάδια εδώ και εκεί (η άρνηση της Τουρκίας να αναγνωρίσει το ολοκαύτωμα των Αρμενίων, οι συλλήψεις δημοσιογράφων, τα ανεπίλυτα ζητήματα των Κούρδων, τα κελεύσματα για μια "Μεγάλη" Τουρκία που θα αναβίωνε την παράδοση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, την περιστασιακή επιβολή θρησκευτικών νόμων), αλλά αυτά απορρίπτονταν ως αχνοί λεκέδες που δεν θα τους επιτρεπόταν να αμαυρώσουν την συνολική εικόνα.

Και τότε ξέσπασαν οι διαδηλώσεις της Πλατείας Ταξίμ. Όλοι γνωρίζουν ότι στην πραγματικότητα οι διαδηλώσεις δεν είχαν να κάνουν με την προγραμματιζόμενη μετατροπή ενός πάρκου που συνορεύει με την πλατεία Ταξίμ στο κέντρο της Ιστάνμπουλ σε εμπορικό κέντρο αλλά ότι κάποιες πολύ βαθύτερες ανησυχίες κέρδιζαν έδαφος. Το ίδιο ισχύει και για τις διαδηλώσεις του Ιουνίου στην Βραζιλία: είχαν ως αφορμή μια μικρή αύξηση στο κόστος των δημόσιων μέσων μετακίνησης αλλά συνεχίστηκαν ακόμα και όταν τα μέτρα

ανακλήθηκαν. Και εδώ οι διαδηλώσεις ξέσπασαν σε μια χώρα η οποία, τουλάχιστον σύμφωνα με τα ΜΜΕ, απολάμβανε οικονομική άνθηση και είχε κάθε λόγο να αισθάνεται σίγουρη για το μέλλον της. Σε αυτή την περίπτωση οι διαδηλώσεις είχαν, φαινομενικά, την στήριξη της προέδρου, Ντίλμα Ρούσεφ, η οποία δήλωσε ενθουσιασμένη με αυτές.

Είναι σημαντικό να μην δούμε τις Τουρκικές διαδηλώσεις ως απλά μια εγκόσμια εξέγερση της κοινωνίας των πολιτών ενάντια σε ένα αυταρχικό Ισλαμικό καθεστώς που στηρίζεται σε μια σιωπηρή μειοψηφία Μουσουλμάνων. Εκείνο το οποίο περιπλέκει τα πράγματα είναι η αντικαπιταλιστική ώση των διαδηλώσεων: οι διαδηλωτές αισθάνονται ότι ο φονταμενταλισμός της ελεύθερης αγοράς και ο Ισλαμικός φονταμενταλισμός δεν αλληλοαποκλείονται. Η ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου από μια Ισλαμική κυβέρνηση δείχνει ότι οι δύο αυτές μορφές φονταμενταλισμού μπορούν να πάνε χέρι χέρι: είναι μια ξεκάθαρη ένδειξη ότι ο από αιώνες γάμος του καπιταλισμού και της δημοκρατίας πλησιάζει το διαζύγιο.

Είναι επίσης σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι διαδηλωτές δεν παλεύουν για κάποιο αναγνωρίσιμο "πραγματικό" σκοπό. Οι διαδηλώσεις δεν είναι "πραγματικά" ενάντια στον καπιταλισμό, "πραγματικά" ενάντια στον θρησκευτικό φονταμενταλισμό, "πραγματικά" υπέρ των κοινωνικών ελευθεριών και της δημοκρατίας, ή "πραγματικά" υπέρ οποιουδήποτε μοναδικού και συγκεκριμένου αιτήματος. Εκείνο το οποίο γνωρίζουν όλοι όσοι συμμετείχαν στις διαδηλώσεις είναι μια ρευστή αίσθηση ανησυχίας και δυσαρέσκειας που συντηρεί και συνέχει τα διάφορα επιμέρους αιτήματα. Η διαμάχη για την κατανόηση των διαδηλώσεων δεν είναι απλά ή μόνο επιστημολογική, με δημοσιογράφους και θεωρητικούς να προσπαθούν να βρουν το πραγματικό τους επίδικο. Είναι συγχρόνως οντολογική, για το πράγμα καθ' αυτό, που διεξάγεται μέσα στις ίδιες τις διαδηλώσεις. Πρόκειται για έναν αγώνα ενάντια σε μια διεφθαρμένη δημοτική διοίκηση; Για έναν αγώνα ενάντια σε ένα αυταρχικό Ισλαμικό καθεστώς; Ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου; Το ερώτημα είναι ανοιχτό και ο τρόπος με τον οποίο θα απαντηθεί συναρτάται με το ίδιο το αποτέλεσμα της εν εξελίξει πολιτικής διαδικασίας.

Όταν το 2011 ξέσπασαν διαδηλώσεις στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή πολλοί επέμεναν ότι δεν θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν ως εκφάνσεις ενός παγκόσμιου κινήματος. Αντίθετα υποστήριζαν ότι η καθεμία ήταν μια απάντηση σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Στην Αίγυπτο οι διαδηλωτές διεκδικούσαν εκείνο ενάντια στο οποίο αγωνιζόταν το κίνημα Occupy σε κάποιες άλλες χώρες: "ελευθερία" και "δημοκρατία". Ακόμα και μεταξύ Μουσουλμανικών χωρών υπήρχαν καιρίες διαφορές: η Αραβική άνοιξη στην Αίγυπτο ήταν ένας αγώνας ενάντια σε ένα διεφθαρμένο αυταρχικό φιλοδυτικό καθεστώς. Η πράσινη επανάσταση που ξεκίνησε το 2009 στο Ιράν ήταν ενάντια στον αυταρχικό Ισλαμισμό. Είναι εύκολο να δει κανείς πώς μια τέτοια συγκεκριμενοποίηση των διαδηλώσεων βρίσκει απήχηση στους υπερασπιστές της υπάρχουσας κατάστασης: έτσι η παγκόσμια τάξη δεν απειλείται γιατί πρόκειται απλά για μια σειρά ξεχωριστών τοπικών προβλημάτων.

Ο παγκόσμιος καπιταλισμός είναι μια σύνθετη διαδικασία που επηρεάζει διαφορετικές χώρες με διαφορετικούς τρόπους. Εκείνο το οποίο ενοποιεί όλες τις διαδηλώσεις, παρά την διαφορετικότητά τους, είναι ότι η καθεμία αποτελεί αντίδραση ενάντια σε διαφορετικές όψεις της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης. Η γενική τάση του παγκόσμιου καπιταλισμού σήμερα είναι στην κατεύθυνση της συνεχούς διεύρυνσης του πεδίου της αγοράς, της λεηλασίας του δημόσιου χώρου, της συρρίκνωσης των δημόσιων υπηρεσιών (υγεία, εκπαίδευση, πολιτισμός) και μιας όλο και πιο αυταρχικής πολιτικής εξουσίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο διαδηλώνουν οι Έλληνες ενάντια στην κυριαρχία του διεθνούς

χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου και ενάντια στο διεφθαρμένο και αναποτελεσματικό τους κράτος, που αδυνατεί ολοένα και περισσότερο να τους παρέχει βασικές κοινωνικές υπηρεσίες. Είναι επίσης μέσα σε αυτό το πλαίσιο που οι Τούρκοι αντιτίθενται στην εμπορευματοποίηση του δημόσιου χώρου και στον θρησκευτικό αυταρχισμό, που οι Αιγύπτιοι διαδηλώνουν ενάντια σε ένα καθεστώς που υποστηρίζεται από τις δυτικές δυνάμεις, που οι Ιρανοί διαδηλώνουν ενάντια στη διαφθορά και στον θρησκευτικό φονταμενταλισμό κ.ο.κ. Κανένας από αυτούς τους αγώνες δεν μπορεί να αναχθεί σε ένα και μοναδικό ζήτημα. Όλοι αφορούν ένα συγκεκριμένο συνδυασμό τουλάχιστο δύο ζητημάτων, ένα οικονομικό (από την διαφθορά και την αναποτελεσματικότητα μέχρι τον ίδιο τον καπιταλισμό) το άλλο πολιτικό, ιδεολογικό (από την απαίτηση για δημοκρατία μέχρι την απαίτηση για ανατροπή της συμβατικής πολυκομματικής δημοκρατίας). Το ίδιο ισχύει και για το κίνημα Occupy. Κάτω από την αφθονία, συχνά συγκεχυμένων δηλώσεων, το κίνημα είχε δύο κύρια χαρακτηριστικά: πρώτον, απέχθεια για τον καπιταλισμό ως σύστημα και όχι για τις επιμέρους του τοπικές παραφθορές και δεύτερον την επίγνωση ότι οι θεσμοθετημένες μορφές αντιπροσωπευτικής πολυκομματικής δημοκρατίας δεν είναι εξοπλισμένες έτσι ώστε να καταπολεμούν τις υπερβολές του καπιταλισμού. Με άλλα λόγια η δημοκρατία πρέπει να επανεφευρεθεί.

Το ότι η βασική αιτία των διαδηλώσεων είναι ο παγκόσμιος καπιταλισμός δεν σημαίνει ότι η μόνη λύση είναι η άμεση ανατροπή του ούτε όμως είναι βιώσιμη μια πραγματιστική εναλλακτική: μέσα από παρεμβάσεις σε τοπικό επίπεδο να περιμένουμε ριζικές αλλαγές. Αυτό αγνοεί το γεγονός ότι ο παγκόσμιος καπιταλισμός είναι αναγκαστικά ασυνεπής: η ελευθερία της αγοράς πάει χέρι χέρι με την στήριξη των ΗΠΑ στους ίδιους της τους αγρότες. Τα κηρύγματα περί δημοκρατίας πάνε χέρι χέρι με τη στήριξη στη Σαουδική Αραβία. Αυτή η ασυνέπεια ανοίγει ένα πεδίο πολιτικής παρέμβασης: οπουδήποτε το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα αναγκάζεται να παραβεί τους ίδιους του τους κανόνες δημιουργείται η ευκαιρία να επιμείνουμε να τους ακολουθήσει. Η απαίτηση για συνέπεια σε στρατηγικά επιλεγμένα σημεία όπου το σύστημα δεν μπορεί να είναι συνεπές ασκεί πίεση σε ολόκληρο το σύστημα. Η τέχνη της πολιτικής συνίσταται στο να τίθενται συγκεκριμένα αιτήματα τα οποία, ενώ είναι απολύτως ρεαλιστικά, χτυπούν στην καρδιά της κυρίαρχης ιδεολογίας και συνεπάγονται πολύ μεγαλύτερες ριζοσπαστικές αλλαγές. Αυτά τα αιτήματα, παρότι λογικά και εφαρμόσιμα είναι εκ των πραγμάτων αδύνατο να υλοποιηθούν. Η πρόταση του Obama για καθολική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη είναι μια τέτοια περίπτωση και για αυτό οι αντιδράσεις σε αυτήν ήταν τόσο έντονες και βίαιες.

Ένα πολιτικό κίνημα ξεκινάει με μια ιδέα, κάτι για το οποίο να παλέψει κανείς, αλλά με τον καιρό η ιδέα υπόκειται σε έναν εκ βαθέων μετασχηματισμό - όχι απλά μια τακτική αναπροσαρμογή, αλλά ένα ουσιαστικό επαναπροσδιορισμό, γιατί η ίδια η ιδέα γίνεται μέρος της διαδικασίας: επικαθορίζεται.

Ας υποθέσουμε ότι μια εξέγερση ξεκινά με ένα αίτημα για δικαιοσύνη ίσως υπό τη μορφή της κατάργησης κάποιου νόμου. Καθώς ο κόσμος εμπλέκεται όλο και πιο βαθιά σε αυτή τη διαδικασία καταλαβαίνει ότι απαιτείται κάτι πολύ περισσότερο από την εκπλήρωση του αρχικού αιτήματος προκειμένου να υπάρξει πραγματική δικαιοσύνη. Το πρόβλημα είναι να οριστεί σε τι ακριβώς συνίσταται αυτό το "πολύ περισσότερο". Η φιλελεύθερη-πραγματιστική θεώρηση λέει ότι τα προβλήματα μπορούν να λυθούν σταδιακά, ένα ένα: "Άνθρωποι πεθαίνουν αυτή τη στιγμή στη Ρουάντα, επομένως ξεχάστε τον αντιιμπεριαλιστικό αγώνα, ας αποτρέψουμε απλά την καταστροφή" ή "Πρέπει να παλέψουμε τη φτώχεια και το ρατσισμό εδώ και τώρα και όχι να περιμένουμε την κατάρρευση της παγκόσμιας καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων". Ο John Caputo

χρησιμοποίησε αυτή την επιχειρηματολογία στο *After the Death of God* (2007):

Θα ήμουν απόλυτα ευχαριστημένος αν οι άκρο-αριστεροί πολιτικοί στις ΗΠΑ μπορούσαν να μεταρρυθμίσουν το σύστημα παρέχοντας καθολική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, αναδιανέμοντας τον πλούτο πιο δίκαια με αναθεωρημένους φορολογικούς κώδικες, περιορίζοντας την ιδιωτική χρηματοδότηση των κομμάτων, χειραφετώντας τους ψηφοφόρους, με το να φέρονται ανθρώπινα στους μετανάστες εργάτες και εφαρμόζοντας μια πολυμερή εξωτερική πολιτική που θα ενσωμάτωνε την Αμερικάνικη ισχύ εντός της διεθνούς κοινότητας κ.ο.κ., δηλαδή να παρέμβει στον καπιταλισμό με σοβαρές και μεγάλης εμβέλειας μεταρρυθμίσεις. Αν μετά από όλα αυτά ο Μπαντιού και ο Ζίζεκ παραπονεθούν ότι κάποιο τέρας ονόματι καπιταλισμός μάς καταδυναστεύει, θα ήμουν διατεθειμένος να υποδεχτώ αυτό το τέρας με ένα χασμουρητό.

Το πρόβλημα εδώ δεν είναι το συμπέρασμα του Caruto: αν κάποιος μπορούσε να τα πετύχει όλα αυτά εντός του καπιταλισμού γιατί να μην το κάνει; Το πρόβλημα είναι η άρρητη παραδοχή ότι είναι δυνατόν να γίνουν όλα αυτά μέσα στο πλαίσιο του παγκόσμιου καπιταλισμού στη σημερινή του μορφή. Αλλά αν οι δυσλειτουργίες του καπιταλισμού που αριθμεί ο Caruto δεν είναι απλά ενδεχομενικές διακυμάνσεις αλλά δομικές αναγκαιότητες; Και αν το όνειρο του Caruto είναι το όνειρο μιας παγκόσμιας καπιταλιστικής τάξης χωρίς τα συμπτώματά της, χωρίς δηλαδή τα κρίσιμα σημεία στα οποία η "απωθημένη του αλήθεια" φανερώνεται;

Οι σημερινές διαδηλώσεις και εξεγέρσεις συντηρούνται από το συνδυασμό αλληλεπικαλυπτόμενων αιτημάτων και αυτό εξηγεί την δύναμή τους. Αγωνίζονται για ("κανονική", "κοινοβουλευτική") δημοκρατία ενάντια σε αυταρχικά καθεστώτα, ενάντια στο ρατσισμό και το σεξισμό, ιδίως όταν αυτός στοχεύει μετανάστες και πρόσφυγες, αγωνίζονται ενάντια στη διαφθορά στην πολιτική και στη παραγωγική ζωή (μόλυνση του περιβάλλοντος κτλ.), αγωνίζονται υπέρ του κράτους πρόνοιας και ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό και για καινούργιες δημοκρατικές μορφές που θα φθάνουν πέρα από τα πολυκομματικά τελετουργικά. Επερωτούν επίσης το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα ως τέτοιο και κρατούν ζωντανή την ιδέα μιας κοινωνίας πέρα από τον καπιταλισμό. Δύο παγίδες πρέπει να αποφευχθούν εδώ: ο πλαστός ριζοσπαστισμός ("αυτό που έχει σημασία είναι η κατάργηση του φιλελεύθερου-κοινοβουλευτικού καπιταλισμού, όλοι οι άλλοι αγώνες είναι δευτερεύοντες"), αλλά επίσης μια πλαστή έννοια των βαθμιαίων αλλαγών ("αυτή τη στιγμή πρέπει να αγωνιστούμε ενάντια στη στρατιωτική δικτατορία και για δημοκρατία, όλα τα όνειρα για σοσιαλισμό πρέπει προς το παρόν να τεθούν στο περιθώριο"). Εδώ δεν είναι ντροπή να θυμηθούμε το Μασοϊκό διαχωρισμό μεταξύ πρωτεύοντων και δευτερευόντων ανταγωνισμών, μεταξύ εκείνων που έχουν σε τελευταία ανάλυση τη μεγαλύτερη σημασία και εκείνων που είναι κυρίαρχοι τώρα. Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες το να επιμείνει κανείς στους πρωτεύοντες ανταγωνισμούς σημαίνει να χάσει την ευκαιρία να καταφέρει ένα καίριο χτύπημα στον αντίπαλο.

Μόνο μια πολιτική που λαμβάνει πλήρως υπόψη την συνθετότητα των επικαθορισμών είναι άξια να ονομάζεται στρατηγική. Όταν μπαίνουμε σε ένα συγκεκριμένο αγώνα, το καίριο ερώτημα είναι: πώς η εμπλοκή μας σε αυτόν ή η απεμπλοκή μας από αυτόν θα επηρεάσει άλλους αγώνες; Ο γενικός κανόνας είναι ότι όταν ξεκινάει μια εξέγερση ενάντια σε ένα ημι-δημοκρατικό καθεστώς, όπως έγινε στη Μέση Ανατολή το 2011, είναι εύκολο να κινητοποιήσεις τις μάζες με σλόγκαν, "για τη δημοκρατία", "ενάντια στην διαφθορά" κτλ. Σύντομα όμως ερχόμαστε αντιμέτωποι με πιο δύσκολες επιλογές. Όταν η εξέγερση πετυχαίνει τον αρχικό της στόχο, συνειδητοποιούμε ότι εκείνο το οποίο μας απασχολεί (η

έλλειψη ελευθερίας, η εξαθλίωσή μας, η διαφθορά, η απουσία προοπτικής στη ζωή) εμμένει υπό ένα διαφορετικό μανδύα έτσι που ήμαστε υποχρεωμένοι να αναγνωρίσουμε ότι υπήρχε κάποιο ελάττωμα στον ίδιο μας τον στόχο. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι αναγνωρίζουμε ότι η δημοκρατία μπορεί να είναι η ίδια μια μορφή ανελευθερίας, ή ότι πρέπει να απαιτήσουμε κάτι περισσότερο από πολιτική δημοκρατία: η κοινωνική και οικονομική ζωή πρέπει επίσης να εκδημοκρατιστούν. Εν ολίγοις εκείνο το οποίο εκλάβαμε ως αποτυχία να εφαρμόσουμε μια ευγενή αξία (δημοκρατική ελευθερία) είναι στην πραγματικότητα μια αποτυχία εγγενής στην ίδια μας την αξία. Αυτή η συνειδητοποίηση, ότι δηλαδή η αποτυχία ίσως είναι εγγενής στην ίδια την αξία για την οποία αγωνιζόμαστε, είναι ένα μεγάλο βήμα στην πολιτική μας παιδεία.

Οι εκπρόσωποι της κυρίαρχης ιδεολογίας ξετυλίγουν ολόκληρο το οπλοστάσιό τους για να μας αποτρέψουν από το να φτάσουμε σε αυτό το ριζοσπαστικό συμπέρασμα. Μας λένε ότι η δημοκρατική ελευθερία συνεπάγεται ευθύνες, ότι έχει αντίτιμο, ότι είναι ανώριμο να περιμένουμε πάρα πολλά από τη δημοκρατία. Σε μια ελεύθερη κοινωνία, λένε, πρέπει να συμπεριφερόμαστε ως καπιταλιστές, επενδύοντας στη ζωή μας: αν αποτύχουμε στο να κάνουμε τις απαραίτητες θυσίες ή αν δεν κάνουμε όλα όσα χρειάζονται με οποιοδήποτε τρόπο, δεν έχουμε να κατηγορήσουμε παρά τον ίδιο μας τον εαυτό. Με μια πιο άμεσα πολιτική έννοια οι ΗΠΑ στην εξωτερική τους πολιτική έχουν ακολουθήσει σταθερά μια στρατηγική περιορισμού της ζημιάς με το να εκτρέπουν λαϊκές εξεγέρσεις σε μια κατεύθυνση αποδεκτών κοινοβουλευτικών-καπιταλιστικών μορφών: στη Νότια Αφρική μετά το Απαρτχάιντ, στις Φιλιππίνες μετά την πτώση του Μάρκος, στην Ινδονησία μετά τον Σουχάρτο κτλ. Εδώ ξεκινά η πραγματική πολιτική: το ερώτημα είναι πως θα ασκηθεί περεταίρω πίεση όταν το αρχικό και συναρπαστικό κύμα αλλαγών έχει τελειώσει, πώς να κάνει κανείς το επόμενο βήμα χωρίς να υποκύψει στον πειρασμό του ολοκληρωτισμού, πώς να πάει κανείς πέρα από τον Μαντέλα χωρίς να γίνει Μουγκάμπε.

Τι σημαίνει αυτό σε κάποια συγκεκριμένη κατάσταση; Ας συγκρίνουμε δύο γειτονικές χώρες την Ελλάδα και την Τουρκία. Με μια πρώτη ματιά ίσως φαίνονται τελείως διαφορετικές: η Ελλάδα είναι παγιδευμένη σε καταστροφικές πολιτικές λιτότητας ενώ η Τουρκία απολαμβάνει οικονομική άνθηση και αναδύεται ως μια νέα περιφερική υπερδύναμη. Και αν η κάθε Τουρκία παράγει τη δική της Ελλάδα, τις δικές τις νησίδες μιζέριας; Όπως το έθεσε ο Μπρεχτ στις "Χολιγουντιανές ελεγείες",

Το χωριό του Χόλυγουντ σχεδιάστηκε σύμφωνα με την αντίληψη

που οι άνθρωποι σε αυτά τα μέρη έχουν για τον παράδεισο. Σε αυτά τα μέρη

έχουν φτάσει στο συμπέρασμα ότι ο θεός, απαιτώντας παράδεισο και κόλαση,

δεν χρειάστηκε να σχεδιάσει και τα δύο

μα μόνο το ένα: τον παράδεισο. Εξυπηρετεί τους κακότυχους και αποτυχημένους

ως κόλαση.

Αυτό περιγράφει το παγκόσμιο χωριό σήμερα αρκετά καλά: απλά εφαρμόστε το στο Κατάρ ή στο Ντουμπάι, τον "παιδότοπο" των πλουσίων που βασίζεται σε συνθήκες περίπου σκλαβιάς για τους μετανάστες εργάτες. Μια πιο προσεκτική ματιά αποκαλύπτει ομοιότητες μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας: ιδιωτικοποιήσεις, λεηλασία δημόσιων χώρων, αποδόμηση

των κοινωνικών υπηρεσιών, εμφάνιση αυταρχικών πολιτικών πρακτικών. Στοιχειωδώς, οι Έλληνες και οι Τούρκοι διαδηλωτές εμπλέκονται στον ίδιο αγώνα. Η πραγματική κατεύθυνση θα ήταν να συντονίσουν τους αγώνες τους, να απορρίψουν τον πειρασμό του πατριωτισμού, να βάλουν στην άκρη την ιστορική εχθρότητα των δύο χωρών και να αναζητήσουν το έδαφος της αλληλεγγύης. Το μέλλον των αγώνων τους ίσως εξαρτάται από αυτό.

Πηγή: London Review of Books (<http://www.lrb.co.uk/2013/06/28/slavoj-zizek/trouble-in-paradise>)